

Community -driven Health Impact Assessment

การประเมินผลกระทบทางสุขภาพโดยชุมชน

ดร.เพ็ญ สุขมาก

สถาบันนโยบายสาธารณะ ม.อ.หาดใหญ่

ฐานคิด CHIA

1. กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย
2. ประโยชน์ร่วมบนฐานการเคารพสิทธิชุมชน
3. ชุมชนกำหนดชีวิต อนาคตของชุมชนเอง

ฐานคิด

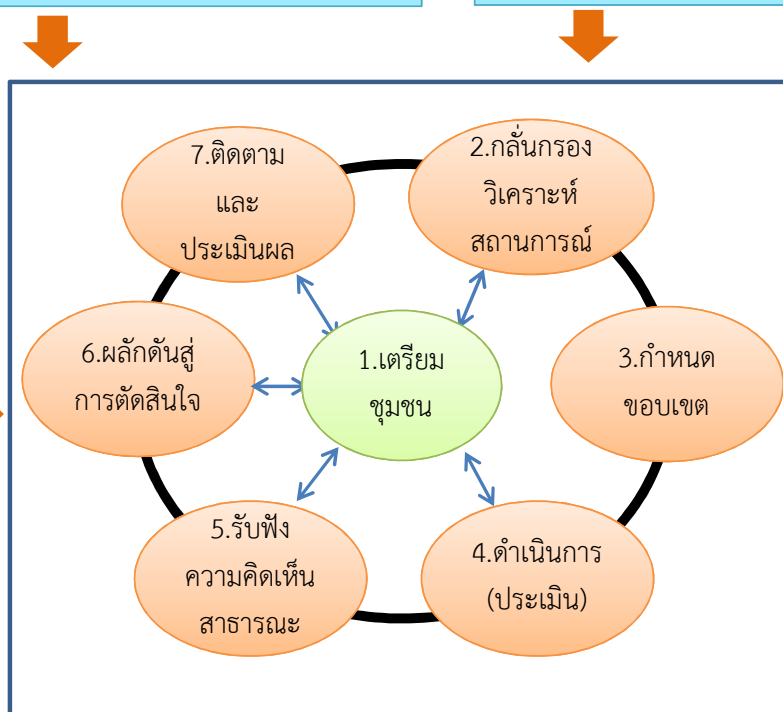
1. กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย
2. ประโยชน์ร่วมบนฐานการเคารพสิทธิชุมชน
3. ชุมชนกำหนดชีวิตของตนเอง

หลักการ

1. หลักประชาธิปไตย
2. หลักสุขภาวะองค์รวม
3. หลักการมีส่วนร่วมและเสริมศักยภาพ
4. หลักการใช้ข้อมูลหลักฐานอย่างเหมาะสม

ความยืดหยุ่นเหมาะสมกับ สถานการณ์

1. สามารถทำข้ามขั้นตอนได้ตามสถานการณ์ของชุมชนเผชิญอยู่ แต่ให้ความสำคัญกับขั้นตอนที่ 1 การเตรียมชุมชน
2. ทุกขั้นตอนทำซ้ำกันได้
3. อาจทำกิจกรรมเสริมพลัง แทรกในแต่ละขั้นตอนได้ตามความจำเป็น
4. ควรดำเนินการตามขั้นตอนทั้ง 7 ขั้นตอน โดยเริ่มจากขั้นตอนที่ 1 เป็นไปตามลำดับ

- การสังเกต
- การสัมภาษณ์
- การสนทนากลุ่ม
- การเล่าเรื่อง
- การจัดเวที
- ประชุมกำหนดอนาคต
- ประเมินอย่างรวดเร็ว
- วิเคราะห์ระบบชุมชน
- แผนที่ความเสี่ยง
- แผนที่ความคิด
- เครื่องมืออื่นๆ

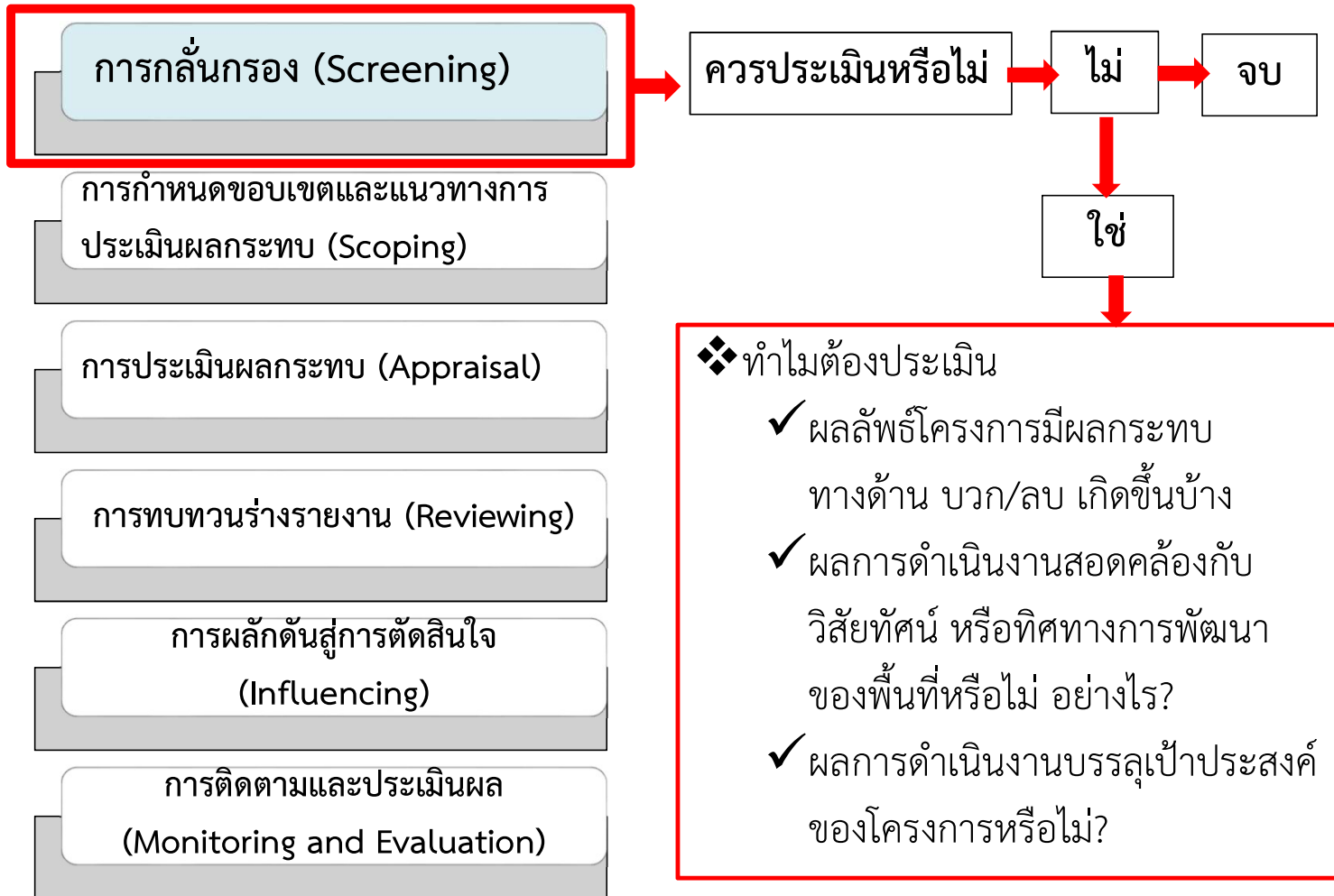
ขั้นตอน HIA

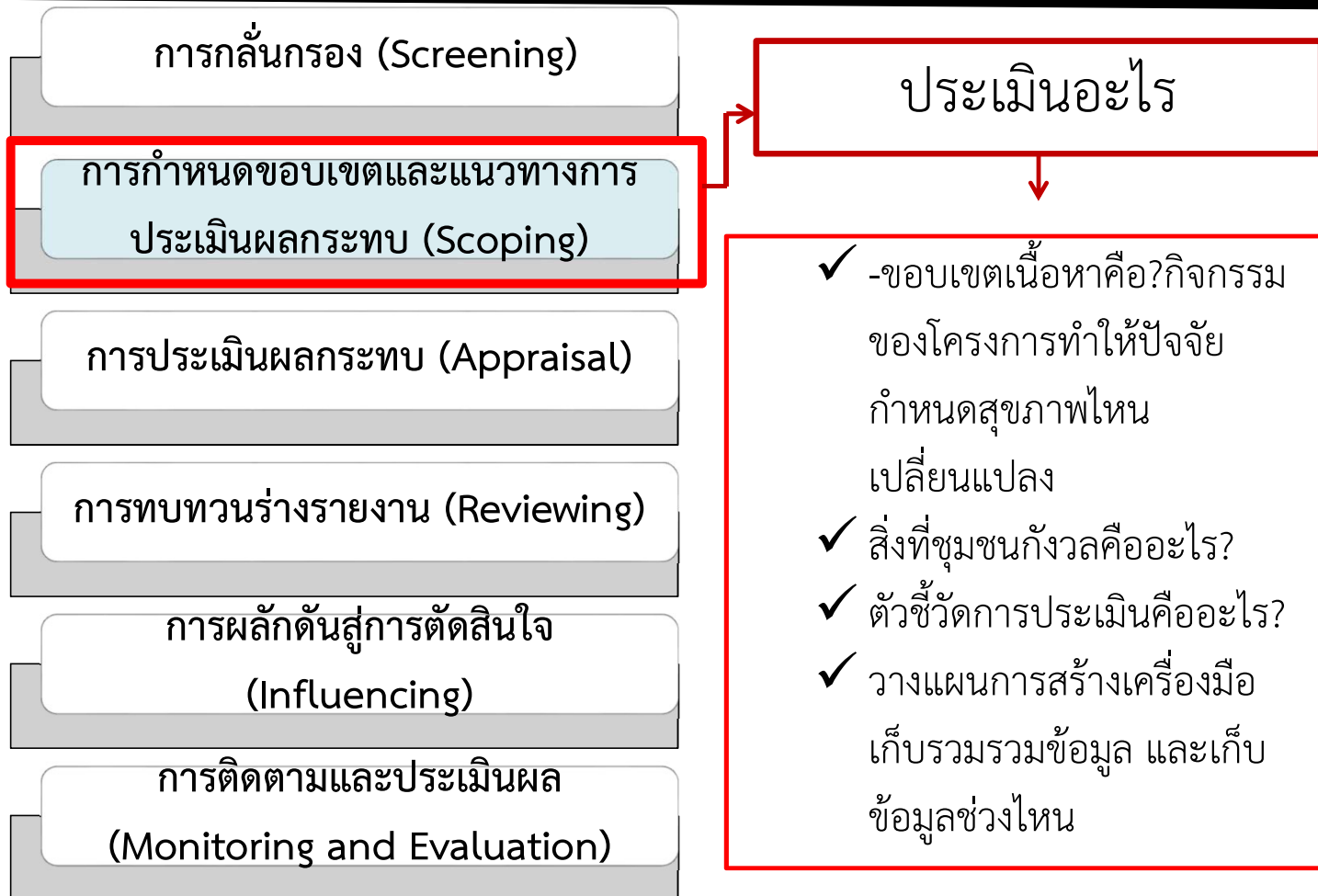
การเตรียมความพร้อมชุมชน

- สร้างความรู้ ความเข้าใจ
- ประเมินสถานการณ์ รู้เขา รู้เรา
- สร้างความรู้สึกร่วม
- สร้างความเป็นเจ้าของ

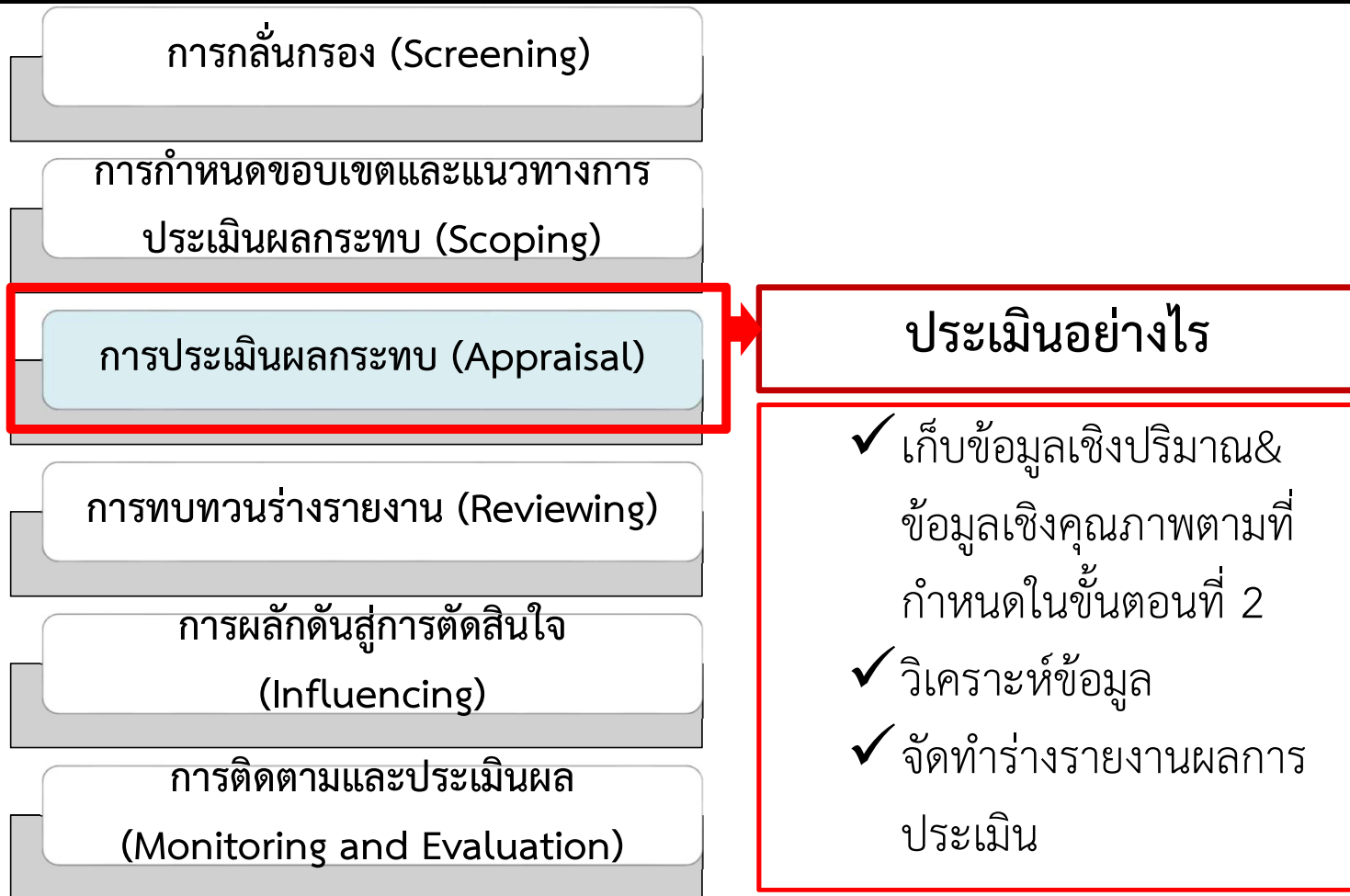
ขั้นตอน CHIA

ขั้นตอน CHIA

ขั้นตอน CHIA

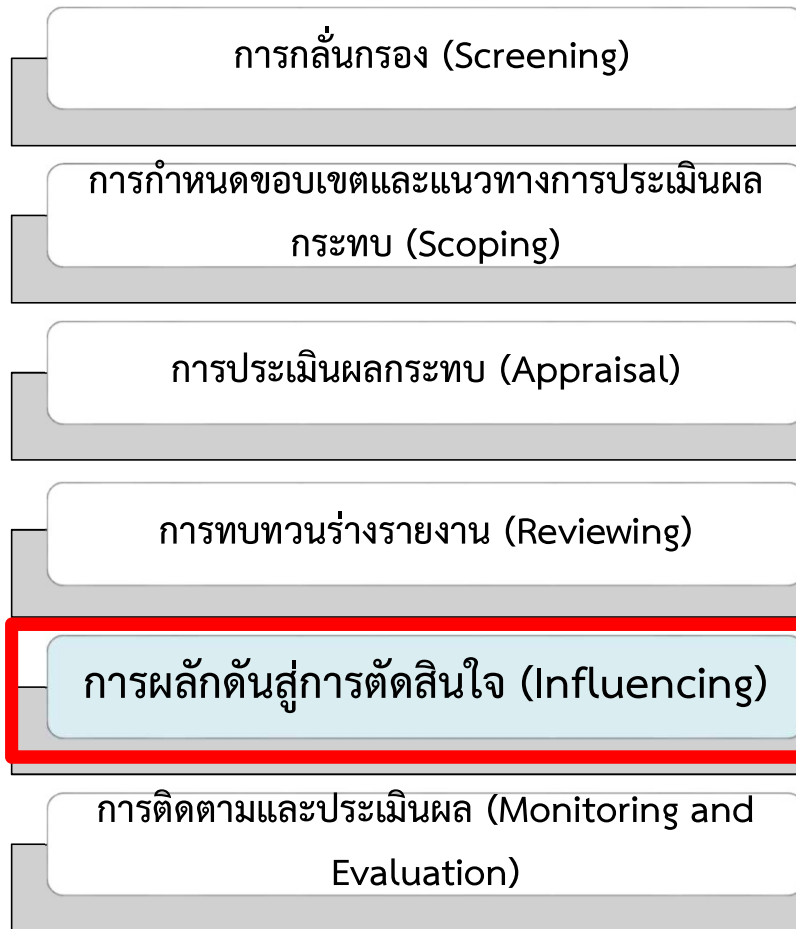

ขั้นตอน CHIA

- ✓ ผลการประเมินถูกต้อง เป็นจริง ครบถ้วน หรือไม่
- ✓ จะเอาผลการประเมินมาแลกเปลี่ยนอย่างไร?

ขั้นตอน CHIA

❖ เอาจผลการประเมินไป
ปรับกิจกรรม โครงการ
อย่างไร?

✓ นำผลการประเมินที่
ได้ไปกำหนด
มาตรการ ลด
ผลกระทบเชิงลบ
และเพิ่มผลกระทบ
เชิงบวก

ขั้นตอน CHIA

การกลั่นกรอง (Screening)

การกำหนดขอบเขตและแนวทางการ
ประเมินผลกระทบ (Scoping)

การประเมินผลกระทบ (Appraisal)

การทบทวนร่างรายงาน (Reviewing)

การผลักดันสู่การตัดสินใจ (Influencing)

การติดตามและประเมินผล (Monitoring
and Evaluation)

❖ จะติดตามประเมิน
ความก้าวหน้าในการ
ดำเนินงานโครงการ
ได้อย่างไร

- ✓ กำหนด
ผู้รับผิดชอบ
- ✓ ติดตามประเมิน
เป็นระยะ

เรียนรู้กระบวนการ CHIA ผ่านกรณีศึกษา

1

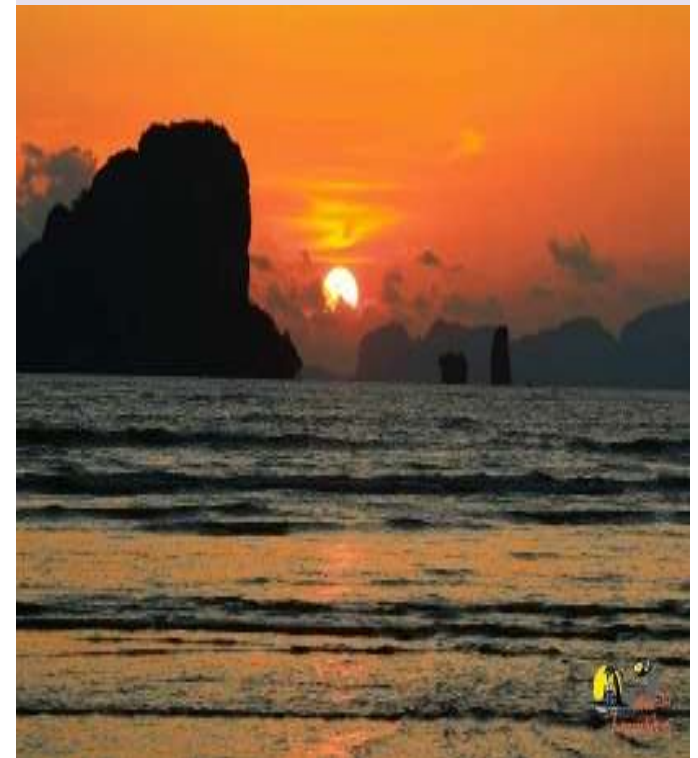
2

การประเมินผลกระทบทางสุขภาพโดยชุมชน
กรณีการจัดการขยะมูลฝอย
กรณีเทศบาลตำบลพรุใน อ.เกาะยาว .จ. พังงา

3

การท่องเที่ยวโดยชุมชน

CHIA กรณีโรงไฟฟ้าเขาคินซ็อน : ปชช.ขอใช้สิทธิ์ ตาม ม. 11 พรบ.สุขภาพแห่งชาติ

Screening: พิจารณาว่าควรทำ HIA หรือไม่?

วิธีดำเนินการ : การทบทวนเอกสาร การประชุมกลุ่มย่อย
สัมภาษณ์ สอบถามข้อมูลเบื้องต้น

- ศปก.ทบทวนเอกสาร ที่เกี่ยวข้อง เก็บข้อมูลเพิ่มเติม
ประสานงานตามขั้นตอน ที่ กม.
- ศปก.ทบทวนเอกสาร **กฎหมายที่เกี่ยวข้อง** กับการทำ EIA
- ทบทวนรายงาน EHIA ของบริษัท

ผลการพิจารณาเห็นควรทำ HIA 3 กรณี คือ

- (1) HIA ระดับ นโยบาย แผน PDP
- (2) ทำระดับโครงการ ;EHIA
- (3) **HIA ระดับชุมชน ; CHIA** สรุป

CHIA กรณีโรงไฟฟ้า เขาทินซ็อน

ขั้นตอนการกำหนดขอบเขตและแนวทางการประเมิน (Scoping)

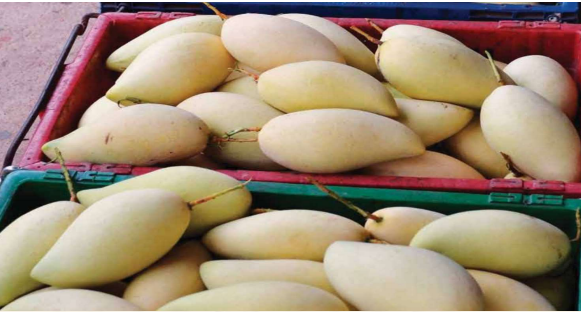

Public Scoping

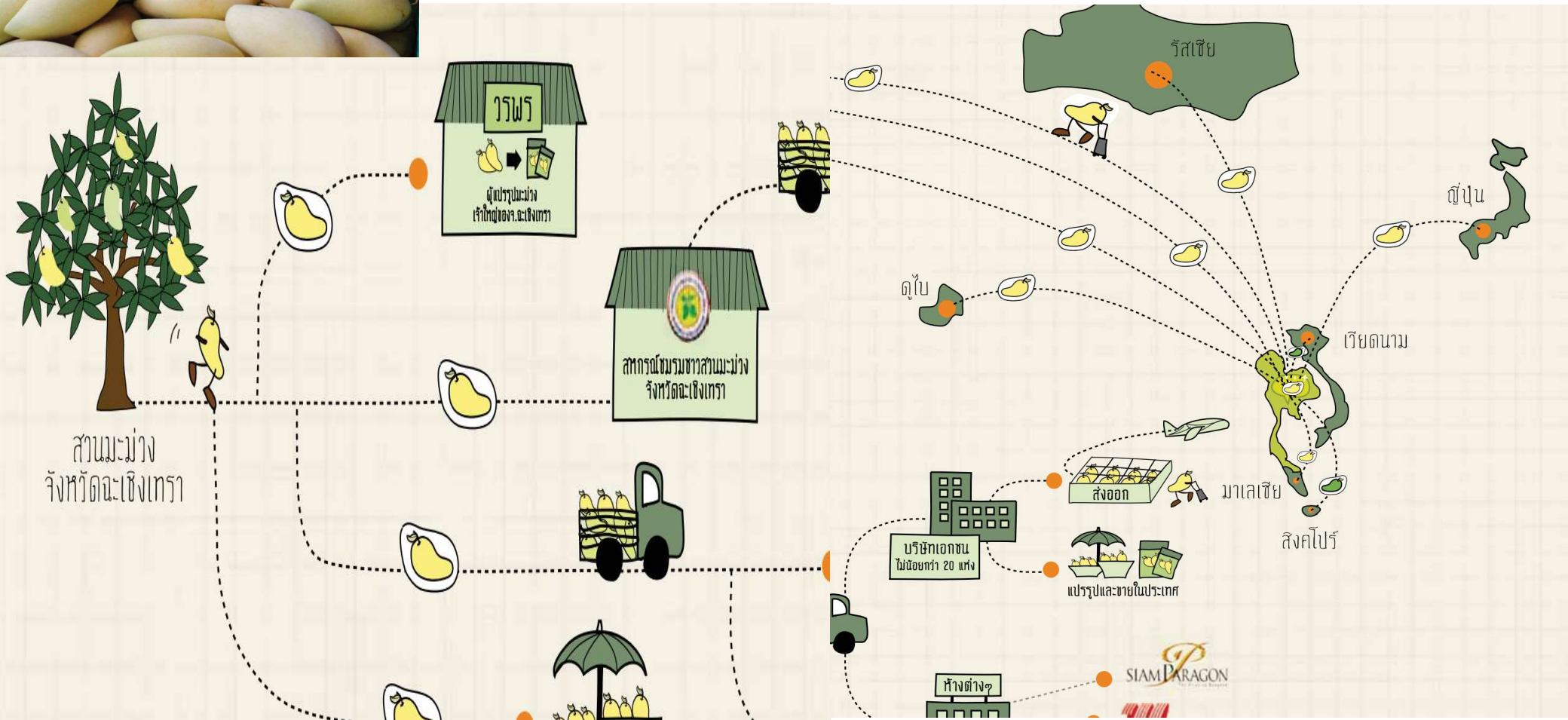
- วิธีการ: สช./กลุ่มแกนนำ (Facilitator) จัดประชุมกลุ่มย่อย กลุ่มเป้าหมาย คือ กลุ่มเกษตรกร เพื่อระดมความเห็น ข้อกังวล ต่อผลกระทบ ที่อาจเกิดขึ้น
- ประชุมกลุ่ม จัดทำแผนที่ชุมชน ตรวจสอบแผนที่
- ได้ขอบเขตเชิงเนื้อหาที่จะประเมิน คือ มุ่งเน้นปัจจัยกำหนดสุขภาพที่สำคัญ 2 ประเด็นหลักคือ
 - ✓ ระบบน้ำคลองท่าลาด
 - ✓ ระบบเกษตรประกอบด้วย เกษตรอินทรีย์ เห็ดฟาง และมะม่วง

การประเมินผลกระทบ

- ศึกษาศักยภาพของพื้นที่ทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ รวบรวมข้อมูลระบบเกษตรและระบบน้ำคลองท่าลาด
- ศึกษาเอกสารของทางราชการที่เกี่ยวข้อง เช่น ชลประทาน เกษตร
- ทบทวนเอกสาร รายงาน ผลกระทบจากโรงไฟฟ้า
- มีกระบวนการตรวจทาน หรือตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล โดยชุมชน
- มีการใช้ เทคนิค Timeline ในการอธิบาย การพัฒนา หรือการเปลี่ยนแปลงของแต่ละระบบ

การเดินทางของมะม่วง

ตลาดเห็ด

การเดินทาง
ของเห็ดฟาง

พ่อค้าในชุมชน

พ่อค้านอกชุมชน

- ก้อย หนึ่ง
- ดวงขจร
- ถนอม
- นุชนารถ
- กะมิง

- ล้วน ไน
- กึ่ง
- แตง

เดชา

ที

น้อย

วาลัย วรรณ

สระบุรี

จ.ระยอง, อ.ศรีราชา อ.สัตหีบ จ.ชลบุรี

อ.พัตยา จ.ชลบุรี

จ.นครนายก

จ.นครนายก ตลาดนัดแปดริ้ว

จ.นครนายก

การบินไทย

สมุทรปราการ

ตลาดนัดแปลงยาว
บ้านโพธิ์ แปดริ้ว

จ.ระยอง จ.ชลบุรี

ส่งพ่อค้า
ในจ.ระยอง

แม่ค้าขายข้าวแกง

วังสัทหีบ

โรงแรม ร้านอาหาร

ตลาดสี่มุมเมือง

ตลาดสี่มุมเมือง

ตลาดไท

ตลาดสี่มุมเมือง

ตลาดคลองเตย

จ.ชลบุรี จ.สมุทรปราการ

ช่วงอายุ	งานที่ทำ	ค่าจ้างงาน
5-15 ปี	ตัดแต่งเห็ด	โดเตรียมแปลงไร่ละ: 250 บาท
20-50 ปี	เตรียมแปลง อัดกองเพาะ ดูแล เก็บเห็ด	อัดเก็บเห็ดครั้งละ: 300-400 บาท (บล็อกละ: 1.5-2 บาท)
60 ปี	ใหลาโครงไม้ไผ่	ตัดแต่งกิ่ง กิโลกรัมละ: 4 บาท
70-80 ปี	ตัดแต่งดอกเห็ด	ใหลาโครงไม้ไผ่ชิ้นละ: 1.5 บาท

ราคาเห็ด ราคาซื้อขายเห็ดฟางจะแบ่งตามคุณภาพของเห็ด ซึ่งแบ่งเป็น เห็ดตูม เห็ดหัวสูง เห็ดบาน และขนาดก็มีขนาดดอกเห็ดใหญ่และเห็ดเล็ก

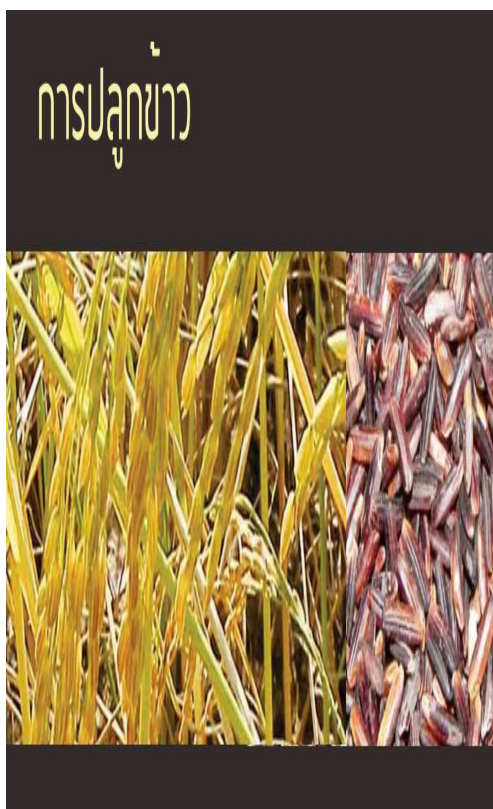
คุณภาพดอกเห็ด	ราคารับซื้อ	ราคาส่ง	ราคาขายปลีก
เห็ดตูมใหญ่	60-70 บาท	65-75 บาท	120-130 บาท
เห็ดตูมเล็ก	50 บาท	60 บาท	70-80 บาท
เห็ดหัวสูง	50 บาท	60 บาท	70-80 บาท
เห็ดบาน	35-45 บาท	50-55 บาท	60-70 บาท

ธุรกิจเห็ดฟาง
การจ้างงานในชุมชน

การรับฟังความเห็นร่างรายงานโดยสาธารณะ (Public Review)

- ประชุมอภิปรายกลุ่มประกอบด้วย
 - ชุมชนที่ดำเนินการประเมินผลกระทบ
 - นักวิชาการผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้อง
 - ผู้ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการนโยบาย
 - ผู้ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการพิจารณา อนุมัติ อนุญาตของบริษัท

การผลักดันสู่การตัดสินใจ (Decision making)

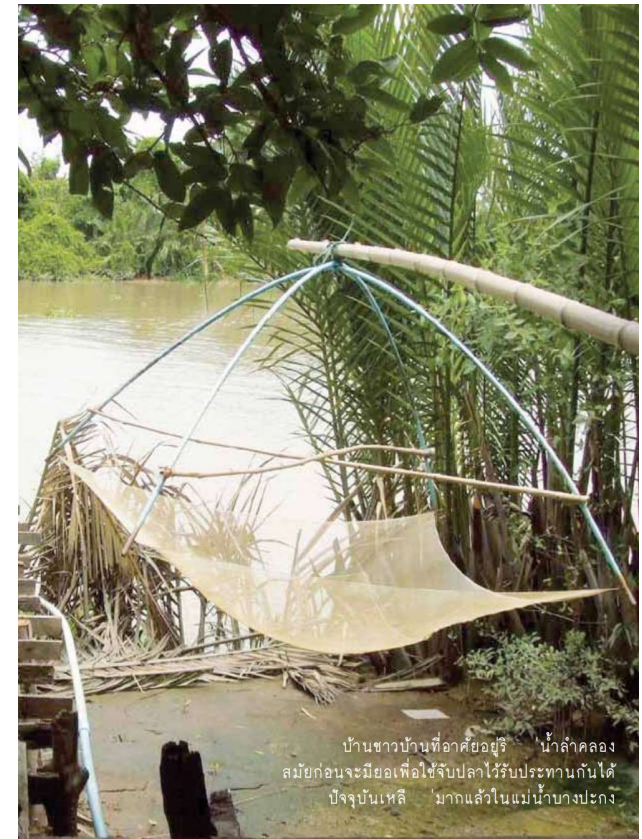
- นำเสนอผลการประเมินต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น คณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ
- ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการแก้ปัญหาที่มีอยู่เดิม เช่น การไม่ติดดอกหรือข้อไหม้ของมะม่วง การปนเปื้อนโลหะหนักในแหล่งน้ำ
- ชุมชนนำเสนอผลการศึกษาต่อ คชก.
- สผ.นำรายงาน CHIA ชุมชนประกอบการพิจารณาและให้ผู้แทน สช.ร่วมชี้แจงข้อมูล

สรุปขั้นตอน การทำ CHIA กรณีโรงไฟฟ้า เขาหินซ้อน

1. การกลั่นกรอง
2. การกำหนดขอบเขต
-ระบบน้ำ
-มะม่วง
-เห็ดฟาง
3. การประเมินผลกระทบ
4. การรับฟังความเห็นโดย
สาธารณะ
5. การผลักดันสู่การ
ตัดสินใจ

บ้านชาวบ้านที่อาศัยอยู่ริมน้ำลำคลอง
สมัยก่อนจะมีมือเพื่อใช้จับปลาไว้รับประทานกันได้
ปัจจุบันเหลือไม่กี่ตัวในแม่น้ำบางปะกง

กรณีศึกษาที่ 2 : CHIA การจัดการขยะ recycle เทศบาลตำบลพรุใน อ.เกาะยาว จ.พังงา

สถานการณ์ขยะของเทศบาลตำบลพรุใน

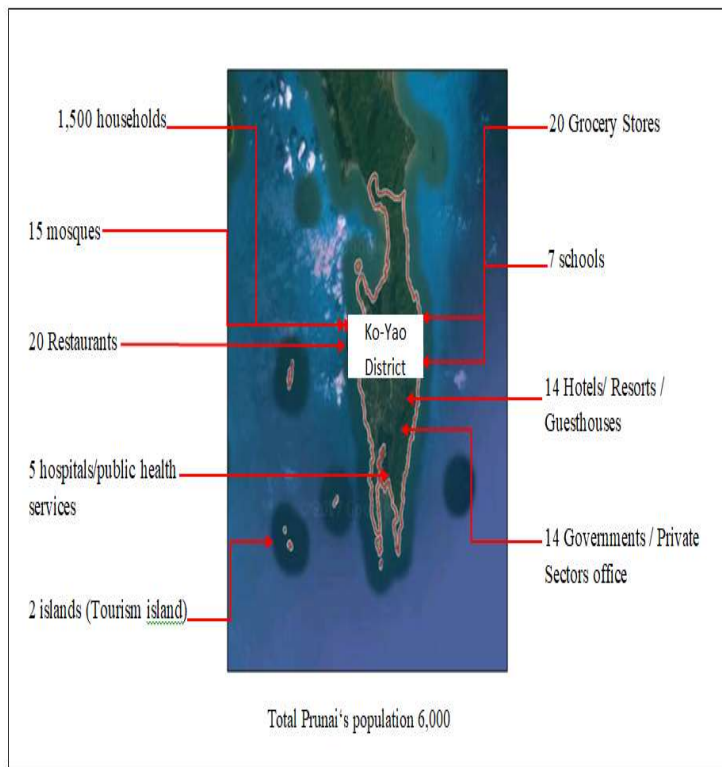

- ขยะพังกา 500,000-100,000 ตันต่อวัน
- พรุใน 10 ตันต่อวัน

CHIA กรณีการจัดการขยะ recycle เทศบาลตำบลพรุใน

ขั้นตอนการกลั่นกรอง (Screening) : คำถามควรมีการประเมินผลกระทบหรือไม่?

Source of solid waste in Prunai Municipality, Ko-Yao District, Phang Nga Province

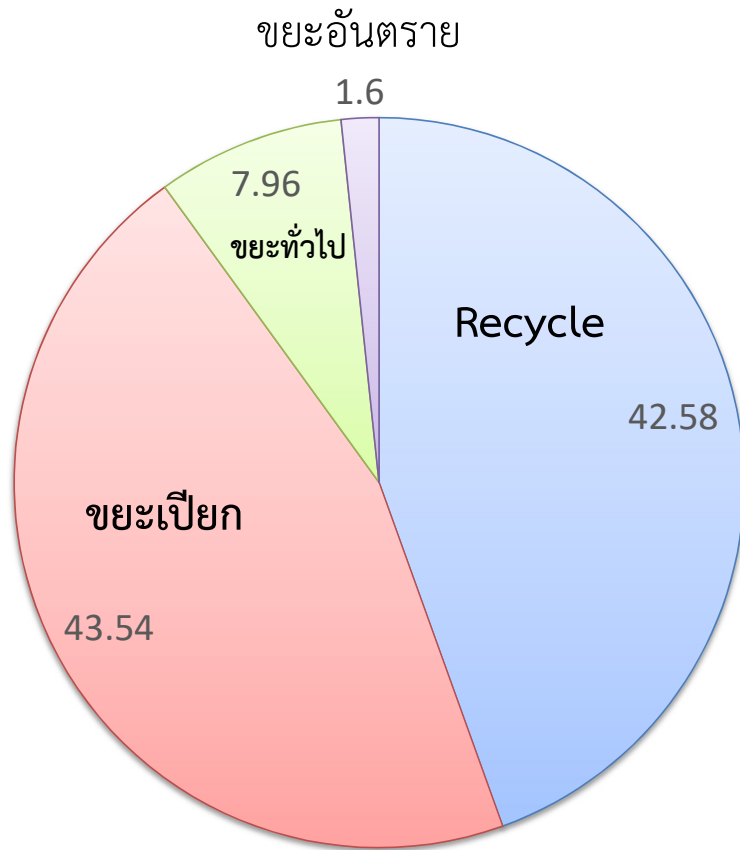

- ประชุมกลุ่ม
- ทบทวนเอกสาร
แผนเทศบาล
- วิเคราะห์
สถานการณ์ขยะ
- การจัดการของ
เทศบาล
- กำหนดทีมงาน

ผลการวิเคราะห์กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยชุมชน

- ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตำบลพรุใน 2 คน
- เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบงานด้านการจัดการขยะในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวม 6 คน
- ผู้นำชุมชน ประชาชนและเอกชน ภาครัฐ รวม 36 คน
- ผู้อำนวยการโรงเรียนในเทศบาลตำบลพรุในทั้ง 5 แห่ง
- ผู้ควบคุม ดูแล ผู้ประกอบการ/กิจการร้านค้า/เรื่อนำเที่ยว บนเกาะไข่ ทั้ง 3 เกาะ

องค์ประกอบขยะเทศบาลตำบลพรุใน

ออกแบบกระบวนการ CHIA กรณีการจัดการขยะเทศบาลตำบลพรุในร่วมกัน

การกลั่นกรองโดยสาธารณะ (Public Screening)

การกำหนดขอบเขตและแนวทางการประเมินโดยสาธารณะ (Public Scoping)

การประเมินผลกระทบโดยสาธารณะ (Public Assessment)

การทบทวนร่างรายงานโดยสาธารณะ (Public review)

การผลักดันสู่การตัดสินใจ (Influencing)

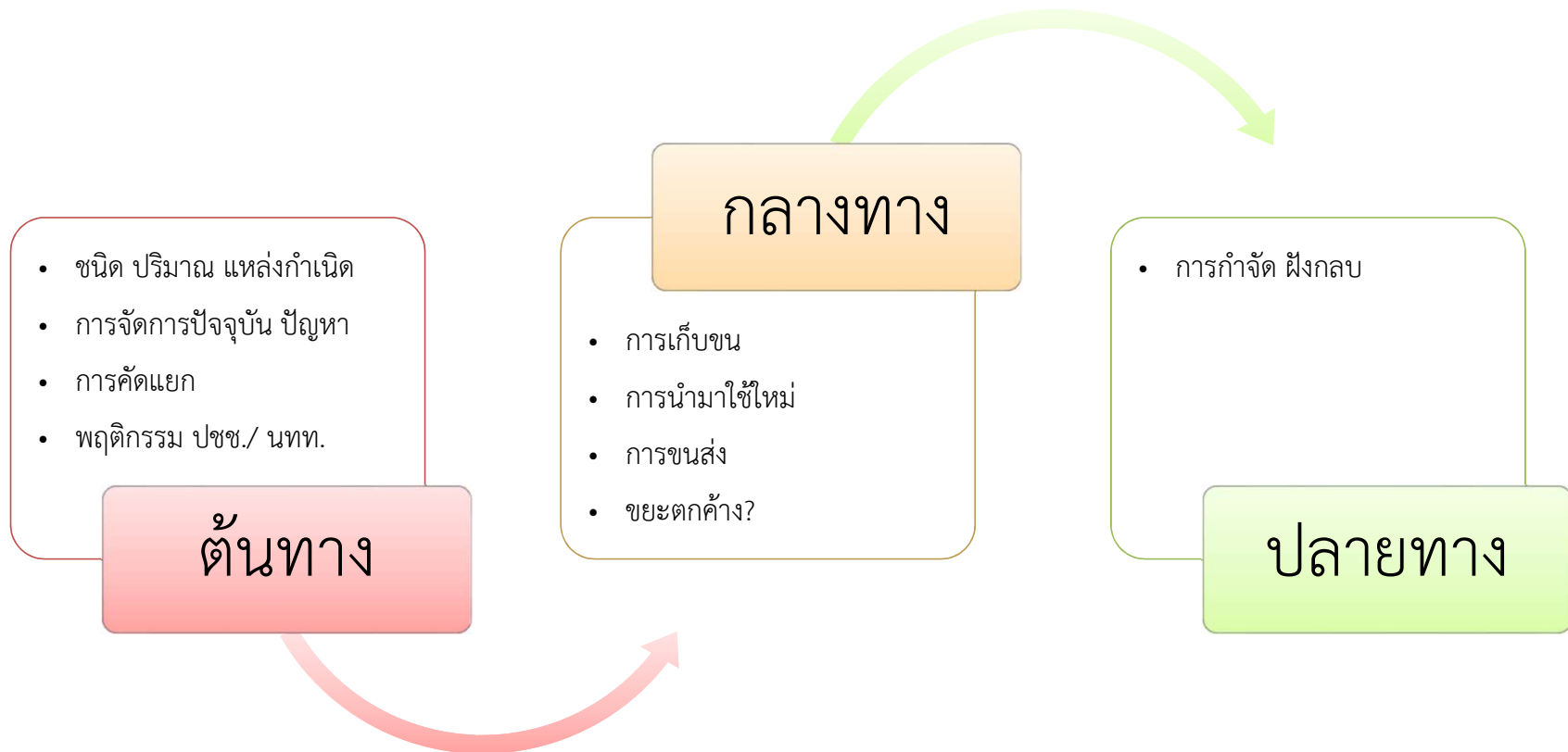
การติดตามประเมินผล (Monitoring and evaluation)

ผลการกลั่นกรองแผนการจัดการขยะ 5 ปีของเทศบาลตำบลพรุไฉ

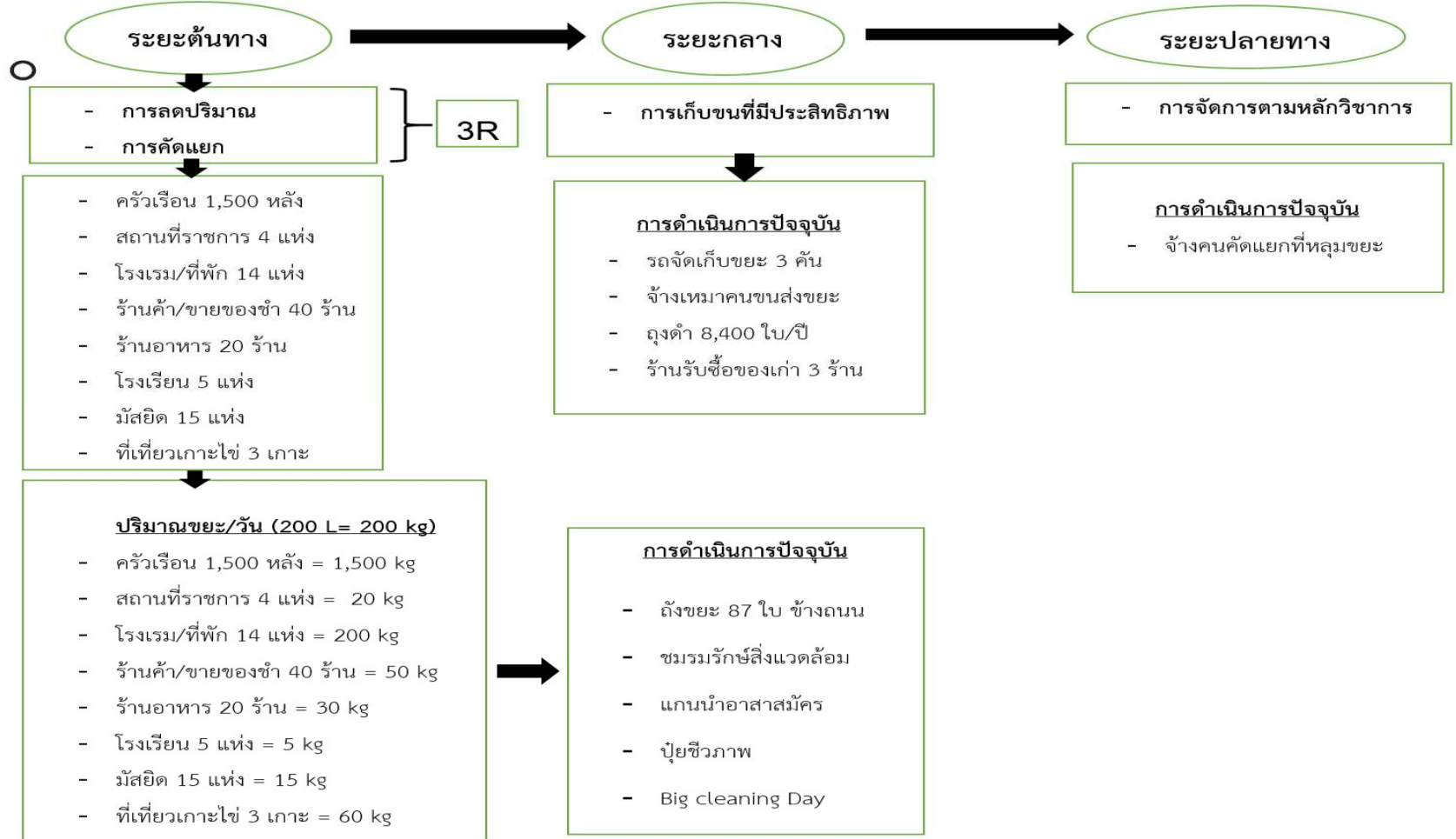
แผน	งบประมาณ	ร้อยละ
พัฒนารูปแบบการจัดการขยะ	23,715,000.00	91.44
การจัดการขยะตกค้าง	2,000,000.00	7.71
วางระเบียบบริหารจัดการ	210,000.00	0.81
สร้างวินัยต่อการจัดการที่ยั่งยืน	10,000.00	0.04
รวม	25,935,000.00	100

CHIA กรณีการจัดการขยะ recycle เทศบาลตำบลพรุใน

ขั้นตอน Scoping : คำถามคือประเมินอะไร?

วิเคราะห์ กรอบการดำเนินงานการจัดการขยะรีไซเคิลตำบลพรุโน (ปริมาณขยะรีไซเคิล 43 เปอร์เซ็นต์)

กรณีศึกษาที่ 3 : CHIA ท่องเที่ยวโดยชุมชนกลุ่มจังหวัดอันดามัน

เขตพัฒนาการท่องเที่ยวอันดามัน
ภูเก็ต พังงา กระบี่ สตูล ตรัง

คำถามสำคัญ CHIA ท่องเที่ยวโดยชุมชน

- การดำเนินงานท่องเที่ยวโดยชุมชน ส่งผลกระทบทางบวก /ลบต่อเศรษฐกิจชุมชน สังคม วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและสุขภาพอย่างไรบ้าง?

ประเด็นหลักที่สำคัญ CHIA ท่องเที่ยวโดยชุมชน

- ประเมินผลกระทบด้านสุขภาพ เพื่อจัดทำยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวโดยชุมชนสู่แผนระดับจังหวัด ตามบริบทของแต่ละพื้นที่อย่างมีส่วนร่วม

การกลั่นกรอง

คำถามสำคัญ : รายละเอียดของนโยบาย แผนงาน โครงการ กิจกรรม เป็นอย่างไร? ควรประเมิน HIA หรือไม่?

วัตถุประสงค์

- เพื่อทบทวนรูปแบบการท่องเที่ยวและวิเคราะห์กิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน
- ทบทวน นโยบายและยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน ระดับประเทศ กลุ่มจังหวัด และระดับจังหวัด
- เพื่อกำหนดภาพอนาคตของชุมชน

วิธีดำเนินการ

การทบทวนเอกสาร ประชุมกลุ่ม สัมรวจพื้นที่ เวทีระดมความเห็นในชุมชน

ขั้นตอนการกำหนดขอบเขต

• **คำถามสำคัญ** : หากต้องประเมิน จะประเมินอะไร ขอบเขตเชิงเนื้อหา ปัจจัยกำหนดสุขภาพสำคัญที่เปลี่ยนแปลงจากโครงการคืออะไร ขอบเขตระยะเวลา พื้นที่ ประชากร ตัวชี้วัด แผนการประเมินอย่างไร?

• วัตถุประสงค์

- เพื่อพัฒนาและปรับปรุงตัวชี้วัดในการประเมินผลกระทบด้านสุขภาพที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชน
- เพื่อพัฒนาเครื่องมือในการประเมินผลกระทบด้านสุขภาพ
- เพื่อวางแผนในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนการประเมินผลกระทบ (Assessment)

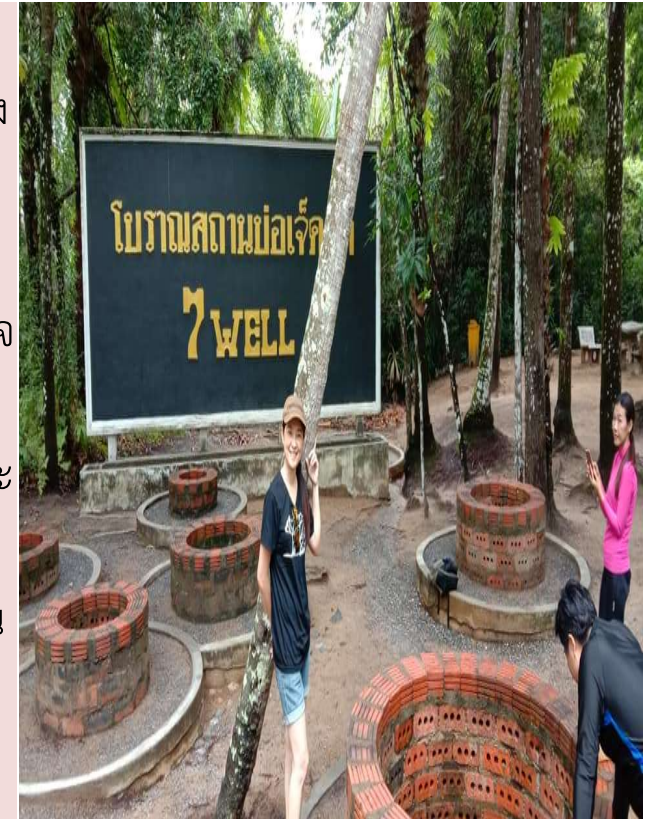

คำถามสำคัญ

:จะเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ ตามตัวชี้วัดที่กำหนด ได้อย่างไร?

วัตถุประสงค์

- เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลด้านด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมวัฒนธรรม
- ด้านทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และด้านนักท่องเที่ยว
- เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลและจัดทำรายงานผลการประเมินผลกระทบด้านสุขภาพ

ขั้นตอนการทบทวนร่างรายงาน (Public Review)

คำถามสำคัญ : จะเอาข้อมูลที่
ประเมินได้มาตรวจสอบ
ความครบถ้วน ถูกต้อง เป็นจริง
หรือไม่?

วัตถุประสงค์ : เพื่อนำผลการ
ประเมินมานำเสนอให้ชุมชนรู้และให้
ความเห็นเพิ่มเติม

ขั้นตอนการผลักดันสู่การตัดสินใจ (Influencing)

คำถามสำคัญ :

จะเอาผลการประเมินไปปรับกิจกรรม
หรือกำหนดมาตรการ จากการดำเนินงานของ
โครงการอย่างไร?

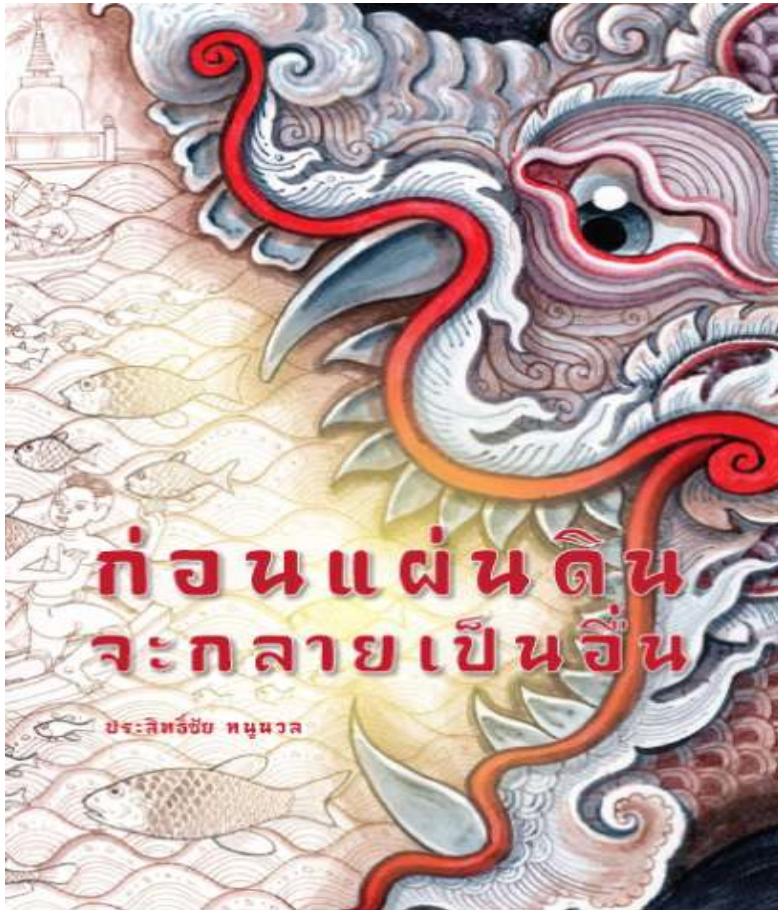
- ปรับกิจกรรม กำหนดมาตรการ
- นำไปสู่การจัดการนโยบายสาธารณะ
ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวกลุ่มจังหวัดอันดา
มัน

ผลการประเมินนำไปสู่การทำยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวโดยชุมชนกลุ่มอันดามัน

CHIA ทำศาลา

1.Screening

- สร้างการยอมรับและการมีส่วนร่วม
- กำหนดนิยามสุขภาพ
- หาปัจจัยกำหนดสุขภาพที่สำคัญ
- สร้างเครื่องมือชุมชน

2.Scoping

- ศึกษาบริบท ทำข้อมูลพื้นฐาน ทำข้อมูลเชิงลึก จัดทำแผนพัฒนา (เน้นศักยภาพชุมชน)

3.Assessment

- กระบวนการวิเคราะห์ นำเสนอข้อมูลแก่ชุมชน

4.Public review

- กระบวนการตรวจสอบ นำเสนอ พัฒนาอย่างต่อเนื่อง

คำถาม & แลกเปลี่ยน